

Projekt pt. **Zobaczyć świat oczami geografa.**

Opracowanie programów kształcenia i organizacja zajęć terenowych i kameralnych dla uczniów realizujących podstawę programową w szkole podstawowej

Program edukacji geograficznej dla uczniów szkół podstawowych. Warsztaty terenowe w Murzynowie

pt. Zwykle i niezwykle miejsca na Ziemi: zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe

autorki: dr hab. Joanna Angiel, dr Alina Awramiuk-Godun
konsultacje metodyczne: mgr Dorota Jasińska (MSCDN w Warszawie)

ZAŁOŻENIE WSTĘPNE

W ramach projektu pt. „Zobaczyć świat oczami geografa (...)” zostaną zrealizowane trzy programy:

- I. Zwykle i niezwykle miejsca na Ziemi: zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe**
- II. Krajobrazy kulturowe nadwiślańskiej wsi; różnicowanie elementów krajobrazu i zmiany w krajobrazie**
- III. W poszukiwaniu rozwoju zrównoważonego – geograficzne studium przypadku mazowieckiej wsi nadwiślańskiej**

Ich istotą jest to, że stanowią one odrębne, niezależne moduły, ale zarazem – przemyślaną, celową i integralną całość. Programy będą realizowane zarówno w terenie, jak i w warunkach kameralnych – w stacji terenowej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, czyli w Mazowieckim Ośrodku Geograficznym (MOG) w Murzynowie k. Płocka.

Zakładane przez nas w trzech programach cele kształcenia, rozumiane jako wymagania ogólne (zgodne z zapisami MEN przedstawionymi w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego, Geografia, szkoła podstawowa, 2017 r.*) – są w pewnym zakresie powtarzalne. Cele te dotyczą zarówno wiedzy geograficznej, umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce, jak też kształtowania postaw. Z punktu widzenia treści nauczania, rozumianych jako wymagania szczegółowe, różnią się one jednak w trzech programach ukierunkowanych jednak tematycznie na odmienne zagadnienia.

W każdym programie zostały uwzględnione wskazówki metodyczne, tj. główne strategie, metody i formy nauczania, które będą zastosowane podczas realizacji zaplanowanych zagadnień (treści), natomiast materiały pomocnicze (np. teksty źródłowe) zostaną zamieszczone w Przewodniku do zajęć terenowych i kameralnych.

Ewaluacja polegać będzie na:

- a) Przeprowadzeniu dwóch testów: tzw. „pre-testu” przed rozpoczęciem zajęć dotyczącego ogólnej, wstępnej uczniowskiej wiedzy geograficznej odnoszącej się do tematyki zajęć, a po ich zakończeniu przeprowadzenie tzw. „post-testu”,
- b) opracowaniu analizy wyników (zestawień, porównań) oraz
- c) dokonaniu stosownych konkluzji i refleksji.

WYMAGANIA OGÓLNE REALIZOWANE W RAMACH CAŁEGO PROJEKTU

Ogólne cele kształcenia¹

1) Wiedza geograficzna

- Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody (pkt I.4)
- Rozumienie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata (*w tym świata bliskiego uczniowi* – przyp. autorek) (pkt I.5)
- Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej (regionalnej i globalnej) (pkt I.6)
- Określanie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka (pkt I.7)
- Integrowanie wiedzy: przyrodniczej, społeczno-ekonomicznej i humanistycznej (pkt I.8)

2) Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce

- Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie (pkt II.1)
- Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, (...), tekstów źródłowych, technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych (pkt II.2)
- Interpretowanie map różnej treści (pkt II.3)
- Określanie związków i zależności pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego (...) (pkt II. 4)
- Stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego (pkt II.6)
- Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej (pkt II.8)

3) Kształtowanie postaw

- Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych (pkt III.1)
- Łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym (...) (pkt III.2)
- Przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania (pkt III.3)
- Kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku narodu (różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych (pkt III. 5)

¹ Cele są zgodne z wymaganiami ogólnymi zawartymi w Podstawie programowej kształcenia ogólnego (PP) MEN, Szkoła podstawowa, Geografia, 2017 r.

WYMAGANIA SZCZEGÓLWE DOTYCZĄCE REALIZACJI PROGRAMU KSZTAŁCENIA pt. **Zwykle i niezwykle** **miejsce na Ziemi:** **zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe**

Wybrane **cele szczegółowe**². **Uczeń:**

- czyta treść mapy lub planu najbliższego otoczenia (...), odnosząc je do elementów środowiska geograficznego obserwowanych w terenie (pkt. I.4)
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych w Polsce (pkt. I.5)
- wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu (pkt XII.7)

Inne **cele szczegółowe** ważne z punktu widzenia danej problematyki. **Uczeń:**

- opisuje zwyczajów mieszkańców wybranych regionów (miejsc) w Polsce

Słowa kluczowe: środowisko geograficzne, jego elementy; krajobraz; badania geograficzne; procesy, zjawiska fizyczno-geograficzne, związki przyczynowo-skutkowe: człowiek – miejsce jego życia – środowisko geograficzne; zanieczyszczenia środowiska, ochrona środowiska; tożsamość miejsc – tożsamość ludzi; wieś, życie ludzi, zawody, tradycje

Treści – tematyka zajęć

1. **Badania terenowe pt. Środowisko przyrodnicze: zjawiska, procesy i związki.**

- Zróżnicowanie i ocena procesów hydrologicznych, geomorfologicznych, glebowych oraz ich wpływu na działalność gospodarczą człowieka np. na rolnictwo, osadnictwo.
- Związki przyczynowo-skutkowe w środowisku przyrodniczym.

2. **Badania terenowe pt. Miejsca i ludzie:** zmiany społeczno-gospodarczo-kulturowe i ich uwarunkowania, stosunek człowieka do miejsca swego życia (relacje, związki, więzi); proces tworzenia tożsamości miejsc.

- **Wczoraj: życie ludzi** – przestrzeń życia; gospodarka; tradycje, zwyczaje, obrzędy; **rzeka i ludzie:** dawne zawody związane z rzeką; **ziemia i ludzie:** rolnictwo tradycyjne; znaczenie (i wykorzystanie) różnych elementów środowiska przyrodniczego w życiu dawnych mieszkańców dawnej wsi; organiczny związek człowieka ze środowiskiem życia
- **Dziś** – zanikanie dawnych tradycyjnych zawodów, migracje (zjawisko drugich domów)
- **Jutro...?** Jaka przyszłość tego miejsca?

Strategie: asocjacyjna, operacyjna, problemowa (poszukująca)

Metody/techniki: metody praktyczne, w tym ćwiczenia terenowe, m.in. pomiary, obserwacje, praca z mapą, linia czasu; reportaż (fotoreportaż); opowiadanie; praca z tekstem, fotografiami;

² zgodnie z Podstawą programową kształcenia ogólnego (PP) MEN, Szkoła podstawowa, Geografia, 2017 r.

Projekt pt. **Zobaczyć świat oczami geografa.**

Opracowanie programów kształcenia i organizacja zajęć terenowych i kameralnych dla uczniów realizujących podstawę programową w szkole podstawowej

Formy pracy: praca zespołowa, praca w grupach, praca indywidualna ucznia z osobą wspomagającą³; zajęcia terenowe, zajęcia kameralne

Środki dydaktyczne: mapa topograficzna w skali 1:10 000 okolic Murzynowa; mapy tematyczne; przyrządy do obserwacji (np. lornetki, aparaty fotograficzne) oraz do pomiarów hydrologicznych i glebowych (np. gwizdek studzienny, taśma miernicza, paski do pomiaru składu chemicznego wody itp.), aplikacje/przewodniki do oznaczania roślin, ptaków; fotografie, teksty geograficzne i literackie nt. elementów środowiska geograficznego; wytwory kultury materialnej dawnych mieszkańców Murzynowa (eksponaty); przewodnik dla uczniów; materiały piśmiennicze i papiernicze

Warunki realizacji programu pt. *Zwykłe i niezwykle miejsca na Ziemi: zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe*

1. Wariant zasadniczy Zajęcia składają się z trzech części.

- A. Wprowadzenie – ukierunkowanie uczniów na cele i efekty zajęć. Będzie miało miejsce w Mazowieckim Ośrodku Geograficznym (MOG).
- B. Druga część zajęć (zajęcia terenowe) odbędzie się w okolicy MOG. W ich trakcie uczniowie będą prowadzili obserwacje, pomiary i będą wykonywać inne zaplanowane zadania związane z problematyką programów.
- C. Trzecia część – w formie zajęć kameralnych – odbędzie się w pomieszczeniach MOG.

2. Wariant zajęć na „deszczową pogodę”

W przypadku niesprzyjających warunków atmosferycznych zajęcia będą odbywać się w pomieszczeniach Mazowieckiego Ośrodka Geograficznego (MOG) w formie zajęć kameralnych. Zrealizowane będą wtedy następujące zagadnienia: oznaczanie właściwości fizycznych i chemicznych gleb i wody w laboratorium przy pomocy prostych testów polowych modele przyczynowo skutkowe; ranking pytań; praca z tekstami źródłowymi i fotografiami, rysunkami pt. *Zwykłe i niezwykle miejsca na Ziemi*

3. Wariant zajęć dla uczniów z niepełnosprawnością:

Uczniowie, którzy nie będą mogli wyjść z grupą na zajęcia terenowe w pełnym zakresie, będą pracować indywidualnie z osobą wspomagającą. Praca z uczniem przeprowadzona będzie wówczas w formie zajęć kameralnych oraz zajęć w najbliższym otoczeniu Mazowieckiego Ośrodka Geograficznego (MOG). Te ostatnie będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych pomiarów i obserwacji koniecznych do uzyskania zaplanowanych efektów kształcenia.

Uczniowie będą realizowali analogiczne tematy, jak i pozostali uczniowie. Polecenia i pytania szczegółowe dostosowane będą do możliwości uczniów, tj. w zależności od rodzaju i stopnia ich niepełnosprawności.

³ w przypadku ucznia niepełnosprawnego